

Philip Pullman

Het Boek van Stof

La Belle Sauvage

Vertaald door Lia Belt en Maren Mostert
Met dank aan Maarten Elzinga

2017 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *The Book of Dust. La Belle Sauvage*

© 2017 Philip Pullman

© 2017 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en
Lia Belt en Maren Mostert

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Illustraties binnenwerk Chris Wormell

Foto auteur Jerry Bauer

Zetwerk Elgraphic bv, Vlaardingen

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3508 9

*Wereld is gestoorde en er is meer van dan wij denken,
Onverbeterlijk meervoudig...*

Louis MacNeice, 'Snow'

1

De Terraskamer

Vier kilometer stroomopwaarts langs de Theems vanaf het centrum van Oxford, een stukje verwijderd van de plek waar de grote colleges van Jordan, Gabriel, Balliol en een stuk of twintig andere wedijverden in de bootraces, waar de stad zelf alleen te zien was als een verzameling torens en spitsen boven het mistige Port Meadow in de verte, lag het gehuchtje Godstow. Hier stond het nonnenklooster, waar de vriendelijke nonnen hun geheiligde werk deden; en op de oever daartegenover was een herberg met de naam The Trout.

De herberg was een oud, stenen gebouw, grillig gevormd en gezellig. Er was een terras aan de rivier waar twee pauwen (Norman en Barry) tussen de gasten door liepen, zichzelf onbeschaamd aan lekkere hapjes hielpen en af en toe hun kop optilden om schelle, betekenisloze kreten te slaken. Er was een nette gelagkamer waar de betere stand bier dronk en pijp rookte, als je professoren tot de betere stand kon rekenen, en een bar waar de watermannen en landarbeiders kwamen. Ze zaten bij het vuur, stonden te darten, roddelden en ruzieden aan de toog, of werden gewoon stilletjes dronken. Er was een keuken waar de vrouw van de waard grote stukken vlees braadde die met een ingewikkeld stelsel van kettingen en radertjes rondraaiden aan een spit boven het vuur; en er was een kroezenjongen die Malcolm Polstead heette.

Malcolm was de zoon van de waard en enig kind. Hij was elf en

had een onderzoekend, zachtaardig karakter, een gedrongen postuur en rood haar. Hij zat op de Ulvercote-basisschool, anderhalve kilometer verderop, en had vrienden genoeg, maar hij was het gelukkigst als hij met zijn dæmon Asta in hun kano kon varen, die hij La Belle Sauvage had genoemd. Een grapjas die hij kende, had het blijkbaar lollig gevonden om een S over de V heen te kladderen, en Malcolm had dat bedaard drie keer overgeschilderd voordat hij zijn geduld had verloren en die idioot in het water had gegooid. Daarna hadden ze een wapenstilstand gesloten.

Net als elke herbergierszoon moest Malcolm ook in de zaak werken: afwassen, borden eten en kroezen bier rondbrengen en ze weer ophalen als ze leeg waren. Het werk deerde hem niet. De enige ergernis in zijn leven was de afwashulp, een meisje dat Alice heette. Ze was vijftien, lang en mager, met sluik donker haar dat ze altijd in een heel strakke paardenstaart droeg. Ze kreeg nu al lijntjes van ontevredenheid op haar voorhoofd en rondom haar mond. Alice had Malcolm gesard vanaf de eerste dag dat ze er was komen werken: 'Wie is je vriendinnetje, Malcolm? Hebbie geen vriendinnetje? Met wie was je gisteravond uit? Hebbie haar gekust? Bennie soms nog nooit gekust?'

Hij negeerde dat een hele poos, maar uiteindelijk sprong Asta op Alice' schriële kauwdæmon af, stootte hem in het afwaswater en bleef het drijfmatte wezen bijten en bijten totdat Alice schreeuwde om genade. Ze klaagde bitter tegen Malcolms moeder, die zei: 'Eigen schuld. Ik heb geen medelijden met je. Hou je akelige gedachten gewoon voor je.'

Vanaf dat moment deed ze dat. Zij en Malcolm negeerden elkaar compleet; hij zette de glazen op het aanrecht, zij waste ze af, hij droogde ze af en nam ze mee terug naar de bar zonder een woord, zonder een blik, zonder een gedachte.

Maar hij genoot van het leven in de herberg. Hij genoot vooral van de gesprekken die hij opving, of ze nu over de schurkenstreken van Rivierbeheer gingen, de machteloze dwaasheid van de regering of over filosofische vraagstukken zoals of de sterren net zo oud waren als de aarde.

Soms raakte Malcolm zo geboeid door die laatste soort discussies dat hij zijn armvol lege glazen op tafel zette en ging meepraten, maar alleen als hij aandachtig had geluisterd. Hij was een bekende bij veel van de geleerden en andere gasten en kreeg riante fooien, maar rijk worden was nooit een doel van hem geweest. Fooien beschouwde hij als de gulheid van het lot en hij begon zichzelf te beschouwen als een geluksvogel, wat hem later in zijn leven goed zou uitkomen. Als hij het soort jongen was geweest dat een bijnaam kreeg, zou hij ongetwijfeld bekend hebben gestaan als 'Professor', maar zo'n soort jongen was hij niet. Wie hem opmerkte vond hem aardig, maar hij werd niet vaak opgemerkt, en dat kwam hem ook wel goed uit.

Malcolms andere clientèle bevond zich net over de brug voor de herberg, in de grijze stenen gebouwen tussen de groene grasmatten, nette boomgaarden en moestuinen van het nonnenklooster van Sint-Rosamund. De nonnen waren grotendeels zelfvoorzienend: ze kweekten groenten en fruit, hielden bijen en naaiden elegante kleding die ze na ijverig onderhandelen verkochten voor goud. Maar af en toe waren er wel dingen die een handige jongen voor hen kon doen, zoals wanneer er een ladder moest worden gerepareerd onder toezicht van meneer Taphouse de oude timmerman, of wanneer er vis moest worden gehaald bij Medley Ponds, een stukje stroomafwaarts. La Belle Sauvage werd vaak gebruikt ten dienste van de goede nonnen; Malcolm had zuster Benedicta meer dan eens over de rivier naar het Royal Mail-zepelinstation gebracht met een kostbaar pakketje stola's, koor-mantels of kazuifels voor de bisschop van Londen, die zijn kleren ongebruikelijk snel leek af te dragen. Malcolm leerde veel op die ontspannen reisjes.

'Hoe krijgt u die pakkies toch zo mooi verward, zuster Benedicta?' vroeg hij een keer.

'Die pakkétjes,' verbeterde zuster Benedicta hem.

'Die pakketjes. Hoe krijgt u die zo mooi verward?'

'Zo mooi ingewikkeld, Malcolm.'

Hij vond het niet erg; dit was een soort spelletje tussen hen.

‘Is dat niet hetzelfde?’ vroeg hij.

‘Nee, eigenlijk betekent vérvikkeld juist rommelig.’

‘O, dat wist ik niet,’ zei Malcolm. ‘Maar ik wil dus graag weten hoe u ze zo netjes krijgt.’

‘De volgende keer dat ik een pakketje moet vast snoeren, zal ik het je voordoen,’ beloofde zuster Benedicta, en dat deed ze.

Malcolm bewonderde de nonnen vanwege hun keurige gedrag, vanwege de nette manier waarop ze hun fruitbomen in latwerken langs de zonnige muur van de boomgaard legden, vanwege de charme waarmee hun zachte stemmen samengingen als ze hun heilige liederen zongen, vanwege hun kleine vriendelikheden aan vele mensen links en rechts. Hij praatte graag met hen over religieuze zaken.

‘Weet u dat de Bijbel zegt,’ begon hij op een dag terwijl hij de oude zuster Fenella hielp in de imposante keuken, ‘dat God de wereld schiep in zes dagen?’

‘Dat klopt,’ zei zuster Fenella, die deeg aan het kneden was.

‘Nou, hoe kan het dan dat ze fossielen en dingen vinden die miljoenen jaren oud zijn?’

‘Ach, maar weet je, de dagen waren in die tijd een stuk langer,’ antwoordde de goede zuster. ‘Heb je die rabarber nu al gesneden? Zo meteen ben ik nog eerder klaar dan jij.’

‘Waarom gebruiken we dit mes voor rabarber, in plaats van het oude? Die oude zijn veel scherper.’

‘Vanwege het oxaalzuur dat in rabarber zit,’ zei zuster Fenella terwijl ze het deeg in een bakblik drukte. ‘Roestvrijstaal kan daar beter tegen. Geef me de suiker eens aan.’

‘Oxaalzuur,’ herhaalde Malcolm omdat hij het een mooi woord vond. ‘Wat is een kazuifel, zuster?’

‘Het is een soort kledingstuk. Priesters dragen ze over hun albe.’

‘Waarom doet u geen naaiwerk zoals de andere zusters?’

Zuster Fenella’s eekhoorndæmon, die op de rugleuning van haar stoel zat, zei zacht: ‘Tut-tut.’

‘We doen allemaal waar we goed in zijn,’ zei de non. ‘Ik ben

nooit goed geweest in borduren – moet je mijn dikke vingers zien! – maar de andere zusters vinden mijn deeg best goed.’

‘Ik vind uw deeg héél goed,’ zei Malcolm.

‘Dank je, lieverd.’

‘Het is bijna net zo goed als mijn moeders deeg. Het deeg van mijn moeder is dikker dan uw deeg. U zult het wel harder uitrollen.’

‘Dat zal dan wel.’

Er werd niets verspild in de kloosterkeuken. De restjes deeg die overbleven nadat zuster Fenella haar rabarbertaarten had bijgesneden, werden gevormd tot ruwe kruisen, palmtakken of visjes, voorzien van wat krenten en een beetje suiker en dan apart gebakken. Ze hadden allemaal een religieuze betekenis, maar zuster Fenella (‘Mijn dikke vingers!’) was er niet zo’n ster in om ze duidelijk verschillend van elkaar te maken. Malcolm was er beter in, maar dan moest hij wel eerst grondig zijn handen wassen.

‘Wie eet deze, zuster?’ vroeg hij.

‘O, uiteindelijk worden ze allemaal opgegeten. Soms wil een bezoeker graag iets te knabbelen bij zijn thee.’

Omdat het nonnenklooster gelegen was op deze plek waar de weg de rivier overstak, was het populair bij allerlei soorten reizigers, en de nonnen kregen vaak logés. Dat gold natuurlijk ook voor The Trout, en er overnachtten in de herberg meestal wel twee of drie gasten, die Malcolm dan hun ontbijt moest opdienen. Vaak waren dat vissers of zakenlui, zoals zijn vader ze noemde: handelsreizigers in rookblad, gereedschap of landbouwmachines. De gasten van het nonnenklooster waren mensen van een veel betere klasse: hoge heren en dames, soms bisschoppen en lagere geestelijken, mensen van kwaliteit die geen band hadden met de colleges in de stad en daar niet op gastvrijheid konden rekenen. Er was eens een prinses geweest die zes weken was gebleven, maar Malcolm had haar maar twee keer gezien. Ze was er voor straf heen gestuurd. Haar dæmon was een wezel die tegen iedereen grauwde.

Malcolm hielp ook bij die gasten: hij deed klusjes voor ze, poetste hun laarzen, bracht boodschappen voor hen over en kreeg af en toe een fooi. Al zijn geld stopte hij in een tinnen walrus in zijn slaapkamer. Als je op zijn staart drukte, ging zijn bek open en legde je het muntstuk tussen zijn slag tanden, waarvan er een was afgebroken en weer vastgelijmd. Malcolm wist niet hoeveel geld hij had, maar de walrus was best zwaar. Hij overwoog een vuurwapen te kopen zodra hij genoeg geld had, maar hij dacht niet dat dat van zijn vader zou mogen, dus daar zou hij mee moeten wachten. Intussen begon hij te wennen aan de gewoonten van de doorsnee- en de zeldzame gasten.

Er was waarschijnlijk geen plek te bedenken, dacht hij, waar je zoveel over de wereld kon leren als in deze bocht van de rivier, met de herberg aan de ene kant en het nonnenklooster aan de andere kant. Hij nam aan dat hij zijn vader zou helpen in de bar als hij groot was, en dat hij de herberg zou overnemen als zijn ouders er te oud voor werden. Daar was hij best tevreden mee. The Trout uitbaten zou beter zijn dan veel andere herbergen, omdat de hele wereld hier langskwam en er vaak geleerden en andere interessante mensen waren om mee te praten. Maar wat hij echt graag zou doen, was iets heel anders. Hij zou zelf graag een geleerde worden, misschien astronoom of experimenteel theoloog, die belangrijke ontdekkingen deed over de diepste aard der dingen. Of leerling van een filosoof worden; dat zou nog eens mooi zijn. Maar de kans daarop was klein. De Ulvercote-basisschool bereidde zijn leerlingen voor op een ambacht, of in het beste geval een baan als klerk, voordat ze op hun veertiende de wijde wereld in werden gestuurd. Malcolm dacht niet dat er te midden van de geleerden veel kansen waren voor een pientere knaap met een kano.

Op een dag midden in de winter kwamen er gasten naar The Trout die niet van het gebruikelijke soort waren. Drie mannen arriveerden met een anbarische wagen en liepen meteen door naar de Terraskamer, de kleinste van alle eetkamers in de her-

berg, met uitzicht over het terras, de rivier en het nonnenklooster aan de overkant. Het kamertje lag aan het eind van de gang en werd niet veel gebruikt, zomer of winter, want het had kleine ramen en ondanks de naam was er geen deur naar het terras.

Malcolm had zijn weinige huiswerk gemaakt (geometrie) en had wat rosbief en Yorkshire-pudding naar binnen gewerkt, gevolgd door een gepofte appel met custard, toen zijn vader hem naar de bar riep.

‘Ga kijken wat de heren in de Terraskamer willen,’ zei hij. ‘Waarschijnlijk zijn het buitenlanders en weten ze niet dat ze hun drankjes aan de toog moeten bestellen. Ze zullen wel bediend willen worden, neem ik aan.’

Blij met het nieuwtje liep Malcolm naar de kleine eetkamer en trof de drie heren (hij zag in één oogopslag dat ze van stand waren) allemaal voor het raam, waar ze voorovergebogen naar buiten stonden te kijken.

‘Kan ik iets voor u doen, heren?’ vroeg hij.

Ze draaiden zich allemaal tegelijk om. Twee van hen bestelden claret en de derde vroeg om rum. Toen Malcolm terugkwam met hun drankjes, vroegen ze of ze hier ook konden eten, en zo ja wat er op het menu stond.

‘Rosbief, meneer, en het is heel lekker. Dat weet ik omdat ik het zelf ook net heb gegeten.’

‘O, *le patron mange ici, hè?*’ zei de oudste heer terwijl ze aan het tafeltje plaatsnamen. Zijn *dæmon*, een mooie zwart-witte *maki*, zat rustig op zijn schouder.

‘Ik woon hier, meneer. De waard is mijn vader,’ zei Malcolm. ‘En mijn moeder is de kokkin.’

‘Hoe heet je?’ vroeg de langste en magerste van de bezoekers, een geleerd uitzierende man met dik grijs haar, wiens *dæmon* een groenling was.

‘Malcolm Polstead, meneer.’

‘Wat is dat gebouw aan de overkant van de rivier, Malcolm?’ vroeg de derde, een man met grote, donkere ogen en een zwarte snor. Zijn *dæmon*, wat ze ook was, lag opgerold aan zijn voeten.

Het was inmiddels natuurlijk donker geworden, en het enige wat ze aan de overkant van de rivier konden zien waren de karig verlichte glas-in-loodramen van de bidkapel en de lamp die altijd boven het poorthuis brandde.

‘Dat is het nonnenklooster, meneer. De zusters van de Orde van Sint-Rosamund.’

‘En wie was Sint-Rosamund?’

‘Daar heb ik ze nooit naar gevraagd. Maar ze hebben een glas-in-loodraam waarin ze in een soort heel grote roos staat afgebeeld. Ik neem aan dat ze daarnaar is vernoemd, maar ik zou het zuster Benedicta moeten vragen.’

‘O, dus je kent ze goed?’

‘Ik spreek ze bijna elke dag, meneer. Ik doe klusjes in het klooster, haal boodschappen voor ze, dat soort dingen.’

‘En krijgen die nonnen ooit bezoek?’ vroeg de oudste man.

‘Ja, meneer, best vaak. Allerlei mensen. Ik wil me nergens mee bemoeien, meneer, maar het is hier verschrikkelijk koud. Wilt u dat ik de haard aansteek? U kunt anders ook naar de grote gelagkamer komen. Daar is het lekker warm.’

‘Nee, we blijven liever hier, dank je, Malcolm, maar we zouden beslist wel een vuurtje willen. Steek het maar aan.’

Malcolm streek een lucifer af, en het vuur ging meteen aan. Zijn vader was goed in vuurtjes maken en Malcolm had vaak naar hem gekeken. Er waren genoeg houtblokken voor de hele avond, als deze mannen wilden blijven.

‘Zijn er veel gasten vanavond?’ vroeg de man met de donkere ogen.

‘Ik geloof een stuk of tien, meneer. Dat is ongeveer normaal.’

‘Mooi,’ zei de oudste man. ‘Nou, breng ons dan maar wat van die rosbief.’

‘Wilt u misschien soep om mee te beginnen, meneer? Van-daag hebben we pikante pastinaak.’

‘Ja, waarom niet? We nemen allemaal een kom soep, gevolgd door jullie beroemde rosbief. En nog een fles van deze claret.’

Malcolm dacht niet dat hun rosbief echt beroemd was; dat

was maar bij wijze van spreken. Hij vertrok om bestek te halen en de bestelling te plaatsen bij zijn moeder in de keuken.

In zijn oor fluisterde Asta, in de vorm van een goudvink: ‘Ze wisten het al van de nonnen.’

‘Waarom vroegen ze er dan naar?’ fluisterde Malcolm terug.

‘Ze probeerden ons uit, om te kijken of we de waarheid spraken.’

‘Wat zouden ze willen?’

‘Ze zien er niet uit als geleerden.’

‘Jawel, een beetje.’

‘Ze zien eruit als politici,’ hield ze vol.

‘Hoe weet jij nou hoe politici eruitzien?’

‘Ik heb gewoon zo’n gevoel.’

Malcolm ging niet met haar in discussie; er waren nog meer klanten te bedienen, dus hij had het druk, en bovendien vertrouwde hij op Asta’s gevoel. Hij had zelf maar zelden dat soort gevoelens over mensen – als ze aardig tegen hem deden, mocht hij ze – maar de intuïtie van zijn dæmon was al vaak betrouwbaar gebleken. Al waren hij en Asta natuurlijk één schepsel, dus het was toch zijn eigen intuïtie, net zoals zijn gevoelens de hare waren.

Malcolms vader bracht zelf het eten binnen bij de drie gasten en maakte hun wijn open, want Malcolm had nog niet geleerd met drie hete borden tegelijk te lopen. Toen meneer Polstead naar de grote gelagkamer terugkwam, wenkte hij Malcolm met zijn vinger en sprak zachtjes. ‘Wat hebben die heren tegen je gezegd?’

‘Ze vroegen naar het nonnenklooster.’

‘Ze willen je nog een keer spreken. Ze zeiden dat je een intelligente knaap was. Maar denk aan je manieren. Weet je wie ze zijn?’

Malcolm schudde met grote ogen zijn hoofd.

‘Dat is Lord Nugent, die ouwe jongen. Hij was vroeger de grootkanselier van Engeland.’

‘Hoe weet je dat?’